

Yaşlı Turistlerin Mekânsal Tercihleri*****Kadir TEMURÇİN*** Necibe Nur ALAYDIN********Makale Bilgisi**

Makalenin Türü: Araştırma Makalesi
Makalenin Geliş Tarihi: 01.10.2021
Makalenin Kabul Tarihi: 30.10.2021
DOI: [10.54970/turkuaz.1003430](https://doi.org/10.54970/turkuaz.1003430)

ÖZET

Yaşlı nüfusun toplum içindeki oranı arttıkça turizm sektöründeki görünürlükleri de artmaktadır. Bu çalışma, ülkemizde yaşayan yaşlı bireylerin seyahatleriyle ilgili mekânsal tercihlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ölçüt ve maksimum çeşitlilik örnekleme tekniklerine uygun biçimde verilerin toplandığı araştırmanın Balçova ayağında 11, Çeşme'de ise 17 kişi olmak üzere toplamda 28 katılımcıyla görüşülmüştür. Nitel içerik analizine tabi tutulan metinlerden kodlama yoluyla elde edilen kavramlar, birbirleriyle ilişkili belli tema ve alt temalar altında sınıflandırılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre yaşlıların önceki deneyimleri mekân seçimlerini etkilemektedir. Yaşlılar seyahatleriyle ilgili yer seçimi yaparken ön araştırma yapmakta ve genellikle tavsiye edilen yerlere gitmektedirler. Seyahat ettikleri yerlerde rahatlık arayışına girdikleri, çoğunlukla yakın mesafeli, ekonomik, güvenli ve iklim bakımından uygun yerleri tercih ettikleri görülmektedir. Yaşlılar yerin imajından etkilendiklerinden ve yerin mekânsal anlamda engeller barındırmamasını önemsediklerinden bahsetmektedirler. Bu bakımdan özel ilgi beklentisi içerisine girdiklerini ifade etmektedirler. Yaşlılar aynı zamanda özel anlarının olduğu yerleri tercih ettiklerini dile getirmektedir. Konaklamaları esnasında ise bazı katılımcıların akrabalarında kalmayı reddettikleri, bazılarının ise hem otelde hem de çok samimi oldukları akrabalarında kaldıkları görülmektedir. Yaşlılar otel seçimlerinde belli kriterler aradıklarından, ayrıca yıllar içinde konaklamalarıyla ilgili tercihlerinde değişimlerin meydana geldiğinden söz etmektedir. Çalışmanın bulgularının yaşlılarla ilgili politika yapıcılara ve turizm sektörü paydaşlarına fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılar, Turizm, Mekânsal Tercihler.

* Bu makale Necibe Nur ALAYDIN'ın, Prof. Dr. Kadir TEMURÇİN danışmanlığında hazırlanan doktora tezinden üretilmiştir.

** "Yaşlıların Seyahatleriyle İlgili Mekânsal Tercihleri" başlıklı bilimsel çalışma Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 22.06.2021 tarihli ve 108/26 sayılı kararı ile uygun bulunmuştur.

*** Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi Coğrafya Bölümü, Isparta/Türkiye. E-posta: kadirtemurcin@sdu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-8726-3756

**** Doktora Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta/Türkiye. E-posta: necibealaydin@sdu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-1375-9046

Spatial Preferences of Elderly Tourists

ABSTRACT

The aim of this study was to reveal the spatial preferences of elderly individuals living in our country for travelling. A total of 28 participants were interviewed, 11 in Balçova and 17 in Çeşme, where data were collected in line with criteria and maximum diversity sampling techniques. This study revealed that the previous experiences of the elderly affect their place selection. The elderly make preliminary research when choosing a place to travel and usually go to recommended places. It is noted that they seek comfort in the places they travel to, and mostly prefer locations that are at a close distance, economical, safe and suitable in terms of climate. The elderly mention that they are affected by the image of a place and prioritize the absence of spatial obstacles and they prefer places where they have special memories. During their stay, some of the participants declined to stay with relatives, while others stayed both at a hotel and with close relatives. The elderly mention that they look for certain criteria when choosing a hotel, and that their preferences regarding accommodation have changed over the years. This study will benefit policy makers and tourism sector stakeholders regarding the elderly.

Keywords: Seniors, Tourism, Spatial Preferences.

1. GİRİŞ

“Yaşlanmak, kişinin hayatta kalmak için yaptığı bir icattır.” François Villa’nın (2018) Yaşlılığın Gücü adlı eserinde bu şekilde tanımladığı yaşlanma, 21. yüzyılın en büyük başarı öykülerinden biri olarak kabul edilmektedir (UNFPA, 2012). Yaşlanma, artık küresel olarak deneyimlenmekte ve ülkemizin de içinde bulunduğu dünyanın birçok yerinde yaşadığımız yüzyılın “yaşlılar yüzyılı” olacağı konusu gündeme gelmektedir (Kalkan, 2008). Bugünkü nüfus verileri, ülkemizdeki 65 yaş ve üzeri yaşlı nüfusun diğer yaş grubundaki nüfusa göre daha hızlı bir artış gösterdiğini ortaya koymaktadır (Şentürk, 2018:253). Gerek dünyada gerekse ülkemizde yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranında meydana gelen artışlar ile ortalama yaşam süresinin gitgide uzaması, yaşlıların mevcut durumları ve sorunlarıyla ilgili çeşitli çözüm mekanizmalarının üretilmesini zorunlu hale getirmektedir. Bu bağlamda, ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan plan ve programlar aracılığıyla yaşlanma konusunda farkındalık yaratılmaktadır.

Tablo 1.

Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler İle Türkiye’de Yaşlanma Hızı*

*65 yaş ve üstü nüfusun %7’den %14’e geçiş süresi.

** TÜİK (2018) verilerinden hesaplanmıştır.

Ülkeler		%7 Oranına Ulaşılan Yıl	%14 Oranına Ulaşılan Yıl	Geçiş Süresi (Yıl)
Gelişmiş Ülkeler	Fransa	1865	1980	115
	İsveç	1890	1975	85
	Avustralya	1938	2012	74
	ABD	1944	2012	68
	Kanada	1944	2008	64
	İngiltere	1930	1975	45
Gelişmekte Olan Ülkeler	Şili	2000	2030	30
	Azerbaycan	2000	2028	28
	Çin	2000	2027	27
	Brezilya	2011	2036	25
	Tayland	2006	2027	21
	Türkiye**	2012	2039	27

Kaynak: Kinsella K. ve Gist YJ. (1995). Older Workers, Retirement, and Pensions. A Comparative International Chartbook. Washington, DC: U.S. Government Printing Office; 1995. U.S. Census Bureau Report IPC/95-2RP.

2012 yılında Türkiye, % 7'lik yaşlı nüfus oranıyla yaşlanmaya başlayan bir ülke konumuna gelmiş ve 2020 yılı itibarıyla bu oran % 9,5'e yükselmiştir. 2039 yılında ise ülkemizdeki 65 yaş ve üzeri nüfusun oranının % 14'e ulaşarak yaşlı toplumlar arasına girebileceği öngörülmektedir (TÜİK, 2018a). Başka bir deyişle, Türkiye'nin yaşlanma sürecini 15-20 yılda tamamlayacağı tahmin edilmektedir (Arun, 2013). Bunun anlamı ise, ülkemizin gün geçtikçe genç nüfusa sahip olma özelliğini kaybettiği ve yaşlı toplumlar arasında yer almaya başladığıdır (Balci, 2017).

Yaşlı nüfusun ülkemizde daha önce görülmemiş bir oranda artması, akla şu soruyu getirmektedir: "Yaşamlarının son dönemlerine giren bu bireyler, serbest zamanlarını nasıl değerlendirmektedir?" Wilhem Schmid, Sakin Olmak - Yaşlanırken Kazandıklarımız (2016) adlı kitabında, "Zamanım azaldıkça, aklıma daha fazla seyahat hedefi geliyor." diyor ve ekliyor: "Ölmeden önce görmem gereken bin yere yetişemeyeceğimi görüyorum." Yazar burada, ölüme her geçen gün biraz daha yaklaştığını düşünen yaşlı bir bireyin, daha önce birçok nedenden ötürü seyahatleriyle ilgili gerçekleştiremediği planlarını artık hayata geçirme vaktinin gelip geçtiğinin sinyallerini vermektedir. Ülkemizin önde gelen geropsikiyatri uzmanlarından biri olan Özlem Erden Aki (2019) bir yazısında şunları söylüyor: "Sadece gezmek isteyen yaşlı hastalarım da oluyor. Arkadaşlarıyla toplanıp günübirlik gezilere gideninden, parası ve sağlığı imkân verip uzak ülkelere yapılan seyahatlere katılanlara kadar envai çeşit yaşlı gezgin var." Bugün ülkemizde dünya turuna çıkan, yeni bir dil veya meslek öğrenmede istekli olan (Tufan, 2016) çok sayıda yaşlı bireyden söz etmek mümkün. Bu bakımdan, Türkiye'de özellikle şehirsiz alanlarda yaşayan ve üst orta sınıftan olan yaşlı bireyler arasında giderek serbest zaman etkinliklerine (seyahat etmek, spor kulüplerine katılmak, farklı mekânları/yerleri ziyaret etmek vs.) katılımında bir artışın olduğu görülmektedir (Önder Erol, 2010).

İstatistikler, Türkiye'deki 65 yaş ve üstü nüfusun yurt içindeki seyahat ve geceleme sayısında yıllar içinde bir artışın olduğunu göstermektedir (Tablo 2). TÜİK verileri 65 yaş ve üzerindeki yerli turistlerin 2011 yılındaki geceleme sayılarının 63.112 olduğunu ve 2020 yılında bu sayının 94.787'ye ulaştığını ortaya koymaktadır (TÜİK, 2020).

Tablo 2.

Türkiye'deki 65 Yaş ve Üstü Nüfusun Yurt İçindeki Seyahat ve Geceleme Sayıları (2011-2020)

Yıllar	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Seyahat Sayısı (bin)	3901	3548	3391	3706	4619	4501	4501	4965	4783	5243
Geceleme Sayısı (bin)	63.112	57.909	56.434	58.659	81.307	71.306	89.474	100.094	78.818	94.787

Ülkemizdeki yaşlı bireylerin gerek ulusal gerekse uluslararası seyahat hareketlerine katılımlarının yıllar içindeki artışını özellikle kişilerin sosyodemografik ve ekonomik özelliklerinde meydana gelen değişikliklere ve bu durumun seyahat davranışlarını etkilemesine

bağlayabiliriz. Romsa ve Blenman'a (1989) göre yaş, bireylerin seyahate ilişkin davranışlarını etkileyen önemli bir değişkendir. Nitekim ülkemizdeki vatandaşların yaşlarına göre seyahatleriyle ilgili istatistikler incelendiğinde (Tablo 2), 65 yaşını aşan bireylerin seyahate katılma oranında bir yükselme eğiliminin olduğu görülmektedir (TÜİK, 2018b). Bu da, ülkemizde yaşayan yaşlı bireylerin ortaya çıkardığı gözle görülür bir yaşlı turist potansiyeline işaret etmektedir.

Yakın gelecekte sayılarının ve toplum içindeki oranlarının daha fazla olacağı tahmin edilen yaşlı nüfusla ilgili bağımlılık sorunuyla karşılaşmamak adına, bugünlerde aktif yaşlanma konusuna özellikle vurgu yapılmaktadır. Yaşlılığın başlangıcı olarak kabul edilen 65 yaş sınırından, ileri yaş dönemi olarak kabul edilen ve genellikle bağımlılığın en üst düzeyde olduğu 85 yaş sınırına kadar olan süreçteki yaşamın aktif bir şekilde geçirilmesi çok önemlidir. Böylece bireylerin ileri yaşlarında daha az bağımlı olma şansına erişebileceği ve yaşlılığın toplumsal bir meseleye dönüşmesinin önüne bir nebze de olsa geçilebileceği düşünülmektedir.

İlgili alan yazında yaşlılık ve yaşlanmanın çok yönlü yapısı, farklı disiplinler tarafından çeşitli bakış açılarıyla ele alınmakta ve bu konuda disiplinler arası ve çok disiplinli çalışmalar özendirilmektedir. Coğrafya disiplini de, 1970'li yıllardan beri gerontolojiye katkı sağlayan disiplinlerden biridir. Fakat ülkemizde coğrafi perspektiften yaşlanma ve yaşlılık konusunu ele alan çalışmalar hala sınırlı sayıdadır.

Yaşlanma ve yaşlılık olgusunun topluma ve kültüre göre değiştiğine vurgu yapan araştırmacılar, yaşlanma araştırmalarının daima ilgili toplumda yapılmasının gerekli olduğunu söylemektedirler (Tufan, 2016:17). Bu bağlamda, emik yaklaşımın benimsenerek konuya içeriden bakılması gerekmektedir. Başka bir deyişle, etnografik araştırma yöntemini kullanarak, araştırmacının kendi toplumunda yaşayan bireyin yaşam tarzını, hikâyesini, deneyimlerini, herhangi bir olguya yüklediği anlamı vs. katılımlı gözlemler ve görüşmeler yoluyla ortaya koyması oldukça önemlidir (Spradley, 1980). Bugüne kadar yaşlı bireylerin hareketliliği ve seyahat motivasyonu konusunu ele alan birkaç çalışmada ağırlıklı olarak yabancı yaşlıların ve emeklilerin ülkemize olan göçlerinden veya turizm amaçlı seyahatlerinden bahsedilmiştir. Bu çalışmada ise, ülkemizdeki sayıları her geçen gün artan yaşlı vatandaşlarımızın seyahatleriyle ilgili mekân/yer tercihleri coğrafi bir bakış açısıyla ele alınmaktadır.

2. LİTERATÜRÜN İNCELENMESİ

Araştırmalar, yaşlı bireylerin turistik mekân/yer seçimlerinde, demografik ve ekonomik özellikler, motivasyon, kişisel engeller ile itici ve çekici faktörlerin önemli bir role sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Romsa ve Blenman (1989) çalışmalarında, Almanya'da yaşayan vatandaşların yaşlarına bağlı olarak seyahatlerini etkileyen faktörler arasında çevresel etmenleri ön plana çıkarmaktadır. Çevresel motivasyon modeli çerçevesinde, çalışmada yaşlı bireylerin seyahatleriyle ilgili mekân/yer seçimleri, seyahatlerinin uzunluğu, konaklamaları, çevresel engeller ve yerle ilgili özel anıları üzerinde durulmaktadır. Çevresel motivasyon yaklaşımı; sosyoekonomik, fiziksel ve psikolojik özelliklerin yaşlı bireylerin seyahatleriyle ilgili mekân/yer seçiminde etkili olduğuna vurgu yapmaktadır. Çalışmanın bulguları, yaşlı bireylerin seyahat kararlarını etkileyen en önemli faktörlerden birinin çevresel etmenler olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca bulgular, yaşlı bireylerin yurt içi ve yurt dışındaki seyahat yoğunluğu, destinasyonun mesafe durumu, tatil yeriyle ilgili önceki deneyimler, destinasyon alanına ulaşım biçimleri, tatil alanındaki konaklama şekilleri ve kalış uzunluğu gibi değişkenlerin mekân/yer özelliklerine bağlı olarak değiştiğini göstermektedir.

Yaşlı turistlerin mekân/yer seçimleriyle ilgili uluslar arası literatürde çeşitli çalışmalara rastlanmaktadır. Lee (2016) çalışmasında, yaşlı bireylerin seyahatleri için seçtikleri yerlerle ilgili memnuniyetlerini ve seyahat etme sıklığını etkileyen faktörleri tespit etmeyi amaçlamaktadır. 239 kişiyle gerçekleştirilen anketin sonuçları; yaşlıların seyahatleri sırasındaki mekânsal deneyimlerinin onların memnuniyet düzeylerini ve seyahat sıklıklarını etkilediğini ortaya koymaktadır.

Losada ve diğerleri (2017) de çalışmalarında, yaşlı turistlerin konaklama tercihlerini belirleyen faktörlerin neler olduğunu konu almaktadır. İspanya'da yaşayan yaşlı vatandaşlardan tesadüfi örneklem kullanılarak telefon görüşmeleri aracılığıyla toplanan verilerden elde edilen bulgular, yaşlıların konaklamalarıyla ilgili seçimlerinde demografik ve sosyoekonomik özelliklerinin yanında, mekânla ilgili güvenlik, ulaşılabilirlik, hijyen faktörlerinin de etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Wijaya ve diğerleri (2018) de çalışmalarında, Endonezyalı yaşlı vatandaşların yurt dışında seyahat deneyimi yaşamak istemelerinin altında yatan faktörlerin neler olduğunu anlamayı amaçlamaktadır. Bu çalışmada, yurt dışı seyahat deneyimi olan 246 katılımcıyla anket görüşmeleri gerçekleştirildikten sonra, veriler ayrı ayrı faktör analizine tabi tutulmuş, ayrıca enformel görüşmelerle analiz desteklenmiştir. Araştırmanın bulguları, mekânsal yakınlık, bölgesel çekicilikler, hijyen ve maddi kolaylıkların Endonezyalı yaşlı bireylerin yurt dışı seyahatlerindeki yer tercihleriyle ilgili en önemli çekici faktörler arasında yer aldığını ortaya koymaktadır.

Ayrıca, yaşlı bireylerin seyahatleri boyunca, gittikleri yerlerdeki kalış sürelerini belirleyen faktörlerin neler olduğu (Alen vd., 2014), turistik mekânların/yerlerin nasıl yaşlı dostu mekânlar/yerler olarak tasarlanabileceği (Lee ve King, 2016), yaşlı turistler için otel seçiminin önemi (Caber ve Albayrak, 2014) üzerine de çalışmalar bulunmaktadır. Bununla birlikte yaşlıların seyahatleriyle ilgili mekân/yer tercihlerine ilişkin çalışmalar hala sınırlı sayıdadır (Alen vd., 2014; Wijaya vd., 2018).

3. YÖNTEM

Çalışmada nitel araştırma süreci izlenmektedir. Popper'a göre bilimin mantığı eleştirel bakış, yanlışlanabilme ve deneyimlerden yararlanmaya dayanır (Popper, 2002). Herhangi bir konuyla ilgili genellemeler yapmak yerine az sayıdaki bireyin kendilerine özgü durumlarının incelenmesi, kendi dünyalarının olabildiğince ayrıntılı bir şekilde açıklanması ve katılımcıların fikirlerinin araştırma sürecinin çeşitli aşamalarında göz önünde bulundurulması artık daha fazla önemsenmektedir (Türk ve Ekşi, 2017:13). Bu bakımdan, araştırmanın sınırlarını önceden belirleyen ve sadece belli başlı değişkenleri incelemeye çalışan yöntemler yerine, araştırma sürecinde şekillenen, keşfedici ve anlamaya öncelik veren yöntemlerin benimsenmesi gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016:40). Bu amaçla çalışmada nitel yöntem kullanılarak katılımcılara mülakat tekniği uygulanmış ve sahadaki katılımlı gözlemlerle araştırma verileri desteklenmiştir.

Coğrafyanın, gerontoloji disipliniyle işbirliği ilk olarak pozitivist gelenek içinde gelişse de (Harper ve Laws, 1995), 1970'lerin sonlarından itibaren özellikle hümanist gelenekle beraber nitel yöntemlerin önemine değinilmeye başlanmıştır. Coğrafya disiplini içinde, ağırlıklı olarak sosyal ve kültürel coğrafya alanlarında, nüfus grupları veya tek başına bireylerin sosyal hayattaki ilişkileri ile deneyimlerini anlamak amacıyla yorumlayıcı yaklaşımlardan yararlanılarak yarı

yapılandırılmış veya yapılandırılmamış görüşmeler gerçekleştirilmektedir (Dowling vd., 2016:680). Nitel analizler, yaşlılar ile çeşitli yerler arasındaki karmaşık ilişkileri ortaya koymak amacıyla gitgide önemsenmektedir (Andrews vd., 2007). Birçok coğrafyacı tarafından yaşlı insanların seyahat etme pratiklerini anlamak amacıyla yapılan araştırmalarda, nitel görüşme formları ile seyahat günlüklerinin tutulduğu görülmektedir (Nyblom, 2014). Ayrıca yaşlanma konusunda araştırma yapan Batılı coğrafyacılar arasında, nitel yöntemi destekleyen postmodern lifecourse (yaşam seyri) yaklaşımına, başka bir deyişle yaşlı bireyi kendi otobiyografisi bağlamında araştırmaya, yönelik bir eğilim de söz konusudur (Harper ve Laws, 1995; Hopkins ve Pain, 2007).

Nitel çalışmalarda, tesadüfen karşılaştığımız herkes örnekleme alınmamaktadır (Balci, 2013). Bu çalışmada, aktif olarak seyahat etkinliklerine katılan, bu konuda motivasyon ve deneyim sahibi olan yaşlı bireylere yer verilmektedir. Araştırmanın çalışma grubu, İzmir'in Balçova ve Çeşme ilçelerinde konaklayan 65 yaş ve üstü bireylerden oluşmaktadır. Görüşmeler için Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan Etik Kurul Belgesi alınmıştır. Öncelikle İzmir'in son yıllarda "yaşlı dostu kent" olarak tanımlanması, bu şehri yaşlı bireyler tarafından çekici hale getiren uygulamalardan biri olarak görülmektedir. Nitekim yaşlı insanların turistik seyahatlerini desteklemenin en önemli yollarından biri de, onlar için yaşlı dostu kentler meydana getirmektir. Ayrıca İzmir "ileri yaş dostu otelleri" ile de giderek daha fazla dikkat çekmektedir. Yine İzmir'e ilişkin <http://www.visitizmir.org> isimli websitesinde, şehrin üçüncü yaş turizmüne yönelik sunduğu çekicilikler üzerine tanıtımlar yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, ülkemizdeki yaşlı turistler için de bilgilendirmeler yapılmaktadır. Bunların yanında, İzmir iliyle ilgili turizm istatistikleri, şehrin İstanbul, Antalya ve Muğla'dan sonra en fazla turist çeken yer olduğunu ortaya koymakta, bu illerle kıyaslandığında şehrin daha çok yerli turistlere hitap ettiği ve bu amaçla iç turizme yönelik daha fazla hizmet sunduğu bilinmektedir (Yanardağ, 2014). Şu ana kadar ülkemizde yaşlı turistlerin ele alındığı çalışmalar, çoğunlukla Antalya ve Muğla illerinde gerçekleştirilmiştir. Ve bu çalışmaların tamamı, yabancı yaşlı turistleri incelemektedir (Cengiz, 2012; Özdiçiner, 2010). Yaşlı turistleri ele alan araştırmalarla ilgili İzmir ilinde yapılmış sadece bir çalışma bulunmaktadır. Bu çalışma, İzmir'e gelen yerli yaşlı turistlerin otellerdeki yiyecek ve içeceklerle ilgili karşılaştıkları sorunları incelemektedir (Albayrak, 2014). Tüm bunların yanında, pilot çalışmaların sonuçları da, Balçova ve Çeşme ilçelerinin araştırmanın problemi ve amacıyla ilgili yeterli veri elde edilmesi noktasında uygun çalışma alanları olduklarını göstermektedir. İki farklı konseptteki turistik yerin çalışma alanı olarak seçilmesinin nedeni ise, ülkemizde yaşayan farklı yaşlı turist tipolojilerini ortaya koymak ve araştırma konusuyla ilgili veri çeşitliliğini sağlamaktır.

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırmanın bulgularını açıklarken tanımlayıcı sorularla ilgili verilerin analizinde yüzde ve frekans dağılımlarından, yarı yapılandırılmış görüşme sorularıyla ilgili verilerin analizinde ise doğrudan alıntılardan yararlanılmıştır. Katılımcılar arasında aynı yaş, cinsiyet, medeni durum, gelir durumunda olan bireylerin seyahatleriyle ilgili bazen farklı, bazen de benzer hikâyeler paylaştıkları görülmüştür. Bu yüzden katılımcı heterojenliği dikkate alınmış ve her bir katılımcı ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Bulgular yorumlanırken literatürden, sahadaki gözlem, günlükler ve enformel görüşmelerden faydalanılmıştır.

Katılımcıların Demografik ve Sosyo-Ekonomik Özelliklerine İlişkin Bilgiler

Çalışmanın bulguları yaşlıların seyahate katılmalarını sadece kronolojik yaşın etkilemediğini, hissedilen yaşın da bu durumda belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Literatürde de benzer bulgularla karşılaşmaktadır. Wilkes (1992) çalışmasında kronolojik yaşın dışında, hissedilen yaşın yaşlı bireylerin seyahatleriyle ilgili davranışlarını değerlendirmede daha çok katkı sağladığından bahsetmektedir. Katılımcılar yaşlarıyla ilgili soru sorulduğunda takvim yaşlarını söylemekten çekinmezlerken, yaşlı olarak adlandırılmaktan hoşlanmadıklarını dile getirmişlerdir. Bu durumda hissettikleri yaşın daha önemli olduğunu ve kendilerini normalden daha genç olarak gördüklerini söylemişlerdir. Katılımcılar arasında ayrıca yaşlı biri gibi hissetmenin seyahat etme konusunda büyük bir engel yaratabileceğini vurgulayanlar olmuştur.

15 erkek ve 13 kadın katılımcıya yer verilen bu araştırmada, cinsiyet değişkeninin yaşlıların seyahat motivasyonları ve mekânsal tercihlerinde önemli farklılıklar meydana getirdiği görülmüştür. Losada ve Nicolau'nun (2016) yaptıkları çalışmada da, cinsiyetin yaşlıların seyahate katılmayı ve seyahat sıklığını belirleyen önemli bir faktör olduğundan söz edilmektedir. Kadın katılımcılardan bazıları özellikle ailevi sorumluluklarından kurtulduktan sonra daha fazla seyahat etmeye başladıklarını söylerken, erkekler genellikle maddi açıdan birikim elde ettiklerinde ve yeterli zaman bulabildiklerinde gezebildiklerinden bahsetmişlerdir.

Medeni durum, katılımcılar arasında seyahatleriyle ilgili farklılıkları ortaya koyan bir diğer değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bulgular, evli olup olmama durumunun yaşlı bireylerin seyahat motivasyonlarını, seyahat etme sıklıklarını ve seyahatleriyle ilgili mekânsal tercihlerini etkileyebildiğini ortaya koymaktadır. Medeni durum, yaşlıların seyahat partnerlerini de belirlemektedir. Alan çalışması sırasında erkek katılımcıların genellikle eşleri ve arkadaşları ile birlikte seyahat ettikleri gözlemlenirken; kadın katılımcılardan bazılarının eşleriyle, bazılarının ise tek başına, çocukları veya yakın arkadaş gruplarıyla seyahat etmeyi tercih ettikleri görülmüştür.

Tablo 3.

Katılımcıların Medeni Durumları

Medeni Durum	Frekans	Yüzde
Evli	20	71,4
Eşi vefat etmiş	6	21,4
Eşinden boşanmış	2	7,2
Toplam	28	100

Katılımcılar arasında erkeklerin hepsi evliyken, eşinden boşanmış ve eşi vefat etmiş katılımcıların tamamını kadınlar oluşturmaktadır. Bilindiği gibi, kadınlar erkeklerden daha uzun bir ortalama ömre sahiptirler ve daha erken yaşlarında eşlerini kaybetme gerçeğiyle karşılaşabilmektedirler. Bir kadın katılımcı eşinin vefatından sonra seyahatlerinin sıklığında artışın meydana geldiğini söylerken (Katılımcı 16, 69, Kadın), bir diğeri eşinin vefatının ardından yaşadığı üzüntüleri ve boşluk hissini seyahat ederek atlatabildiğini dile getirmiştir (K27, 73, Kadın). Hawes'in (1988)

yaşlı dul kadınların seyahat davranışları üzerine yaptığı çalışmasında da benzer bulgulara rastlanmaktadır.

Katılımcılar, seyahatleriyle ilgili çocuklarından da destek gördüklerinden bahsetmişlerdir. Bu desteğin bazen ekonomik anlamda, bazen yurtdışında yabancı dil konuşurken sorun yaşamama konusunda, kimi zamansa seyahatlerine eşlik edecek birini aradıklarında ortaya çıktığı görülmüştür. Ayrıca uygun seyahat rotaları ve konaklayacak yer ayarlama vb. gibi durumlarda çocuklarından destek aldıklarını söylemişlerdir.

Katılımcıların büyük kısmı (frekans 16) üniversite mezunu iken, geri kalanı lise (f.10) ve ilkokul (f.2) mezunlarından oluşmaktadır. Çoğunluğu belli bir kültürel sermayeye sahiptirler. Bu durumun yaşlıların seyahatleriyle ilgili motivasyonlarını ve yer seçimlerini etkilediği görülmüştür. Zimmer, Brayley ve Searle'nin (1995) çalışmasında da benzer bulgulara rastlanmaktadır. Yaptıkları çalışmanın sonuçlarına göre, yaşlı bireylerin eğitim seviyeleri arttıkça yaşadıkları şehirden uzakta, özellikle de yurt dışında tatil yapma isteklerinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların emeklilik öncesi icra ettikleri meslekler de seyahat davranışlarını etkileyebilmektedir. Bu bakımdan emekli öğretmen, doktor, reklamcı, turizmci, kaptan mühendis, memur ve diğerlerinin önceden yaptıkları meslekleriyle ilgili kazanımlarının seyahatleriyle ilgili tercihlerini etkilediği görülmektedir. Mesela, emekli öğretmen katılımcılardan biri (K16, 69, Kadın), başka ülke veya şehirlere seyahat etmesindeki en önemli motivasyon kaynağının o yerlerdeki eğitim sistemini gidip yerinde incelemek olduğunu dile getirmiştir. Yine emekli olduğu halde hala reklamcılık mesleğine devam eden bir katılımcı, işinden dolayı dünyanın birçok yerine seyahat etmeye devam ettiğini söylerken (K24, 67, Erkek), önceden turizm firmasında çalışan bir diğer katılımcı da mesleğinin onda seyahat etme alışkanlığı kazandırdığını ve bu yüzden imkân buldukça gezebildiğini söylemiştir (K1, 67, Erkek).

Gelir durumu, seyahate katılımı etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Katılımcılardan biri hariç (K25, 76, Kadın), tamamının emekli maaşları ve sosyal güvenceleri bulunmakla birlikte, tek başına emekli maaşıyla seyahat edebilmenin mümkün olmadığını söylemişlerdir. Bu bakımdan önceden bir birikiminin ve ek gelirinin olması gerektiğini vurgulamışlardır. Katılımcılar arasında emekli olduğu halde çalışmaya devam edenler ve ek gelirleri olanlar seyahat ederken ekonomik açıdan çok zorlanmadıklarını dile getirirken, bir kısmı da bu konuda emekli maaşıyla birlikte ailesinden, özellikle çocuklarından, maddi olarak destek aldıklarından bahsetmişlerdir.

Tablo 4.

Katılımcıların Aylık Gelirleri

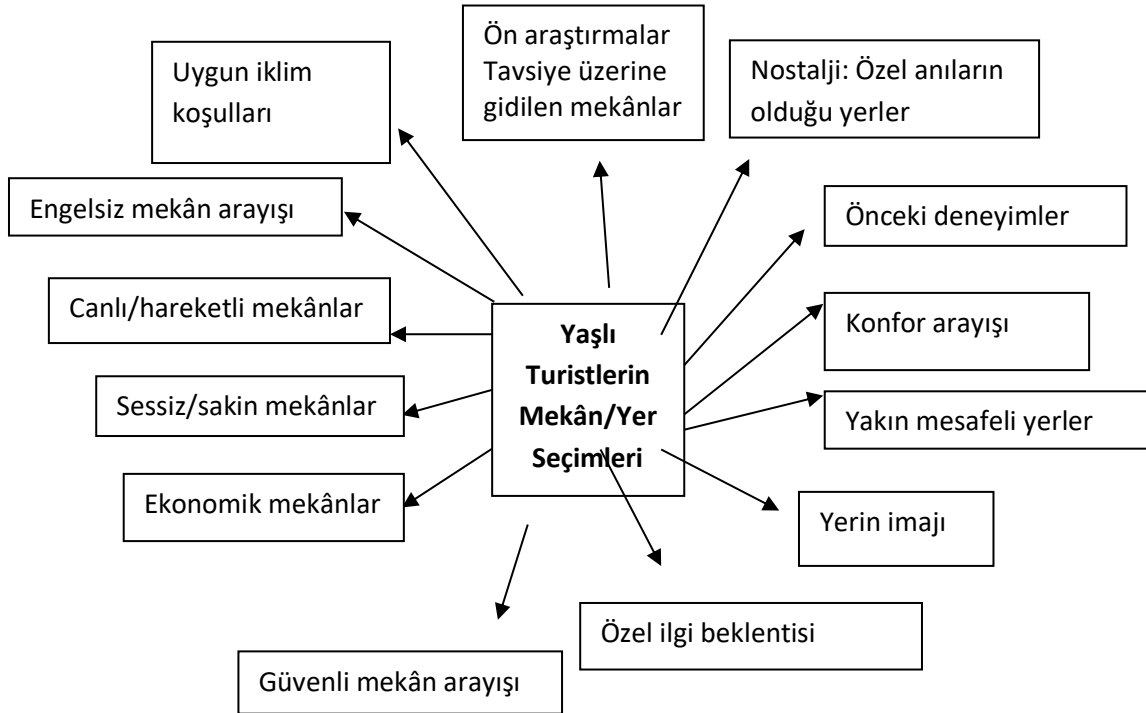
Aylık Gelir	Frekans	Yüzde
3 bin tl'den az	1	3,5
3-5 bin tl	18	64,3
5 bin tl'den fazla	9	32,2
Toplam	28	100

Katılımcılar emekli maaşları konusunda bir yandan dert yanarken, diğer yandan kendilerini orta sınıf içinde konumlandıklarını ve son yıllarda orta sınıfın da yok olduğunu dile getirmişlerdir. Dolayısıyla seyahate katılma durumlarının ekonomik koşullardan eskisine göre daha fazla etkilendiğinden ve özellikle yurtdışı seyahatlerinde bunu fazlasıyla hissettiklerinden söz etmişlerdir.

Katılımcıların Mekân/Yer Tercihlerini Etkileyen Faktörler

Lanquar'a (1991) göre turistik davranışın nedenleri biyolojik gereksinimlerden başlayarak, sosyal çevreden etkilenme durumlarına kadar çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. Yer değiştirme gereksinimi de temel ihtiyaçlardan biridir. Birçok yaşlı turist yer tercihleri konusunda gençlere göre çok daha hassas bir durumdadır (Reece, 2004). Prayag (2012) yaptığı çalışmada, yaşlı turistler için bölgenin çekici özelliklerinin seyahat motivasyonları kadar önemli olduğundan, hatta içsel seyahat motivasyonlarından daha fazla önem kazandığından bahsetmektedir.

Kozak ve diğerlerinin (2019) çalışmasında, yaşlı turistlerin temel motivasyonlarının, gidilecek yerin özelliklerinden etkilendiğinden söz edilmektedir. Jang ve Cai (2002) destinasyon tercihleri ile motivasyon arasında bir ilişki bulunduğundan bahsederken; Bieger ve Laesser (2002) de motivasyonun yer tercihlerini etkilediğini söylemektedir. Ayrıca itici ve çekici faktörler¹, yaşlıların seyahate karar verme sürecini ve yer tercihlerini etkilemektedir (You & O'Leary, 1999).

Şekil 1. Yaşlıların turistik mekân/yer tercihleri

¹İtici faktörler, içsel seyahat motivasyonlarını; çekici faktörler ise destinasyon çekiciliklerini ifade etmektedir.

Yaşlılar seyahatleriyle ilgili yer tercihlerinin genellikle aileleri ve arkadaşlarının tavsiyelerinden etkilendiklerini söylemişlerdir:

“Tavsiyeler alırım seyahatlerimde, mesela ben size nasıl dediysem Mardin’i gidip görün diye, ben de güvendiğim kişilerin tavsiyelerini alırım.” (K22, 70, Kadın).

Özellikle ileri yaş grubundakilerin, seyahat tavsiyeleri ve sağlık donanımı araştırmasına daha fazla girdikleri (Gautret vd., 2012) görülmektedir.

Yaşlılar seyahatleri sırasında varış noktalarındaki mekânsal deneyimlerinden memnun kaldıklarında daha fazla seyahat etme isteğini taşımaktadırlar (Lee & King, 2016).

“Mesela GAP turuna gittim, bir daha gideceğim. Güneydoğunun yemeklerini de seviyorum, orayı da beğendim, insanını da seviyorum ben, o yüzden bir daha gideceğim.” (K24, 67, Erkek).

Yaşın ilerlemesiyle beraber bireyler daha fazla konfor alanına ihtiyaç duymaktadırlar. Katılımcılar da seyahatleri esnasında gittikleri yerdeki bu ihtiyaçlarını sıklıkla dile getirmişlerdir:

“Yaşıma göre asgari konforu sağlaması gerekiyor gittiğim yerin, yoksa tercih etmem...” (K9, 80, Erkek).

Uzun yürüyüşlerin olmadığı seyahatleri tercih ettiğinden bahseden bir başka katılımcı da bu yüzden turları tercih etmediğini, bunun yerine konforunu sağlayan alternatiflere yöneldiğini söylemiştir:

“...Biraz daha konformist oldum bu yaşta galiba. Mesela gemi veya tren seyahatini istiyorum, sırf fazla yürüyüş olmasın diye...” (K17, 67, Kadın).

Katılımcılardan bazıları eskisine göre seyahatleriyle ilgili varış yerlerinin daha kısa mesafede olmasına önem verdiklerini söylemişlerdir:

“Yani yakın yerlere artık daha çok gidiyoruz. İstanbul’a, Bodrum’a, İzmir’e, Marmaris’e... Ama Avrupa’ya gidelim denildiği zaman hanım yok diyor, istemiyor.” (K18, 76, Erkek).

Patterson (2006) son zamanlarda özellikle sağlık durumları yönünden zayıf olan yaşlıların ülke tercihlerinde seçici davrandıklarını ve o ülkeyle ilgili mevcut imajın seyahat tercihlerini etkilediğini söylemektedir. Katılımcılardan bazıları da herhangi bir ülke veya şehirle ilgili kötü imajların o yere yönelik seyahatlerini olumsuz etkilediğinden bahsetmişlerdir:

“Mesela ben şimdi kalkıp Arabistan’a gitmem, Avrupa ülkelerine giderim ama o taraflara gitmem. Arap ülkelerine gitmeyi düşünmem yani. Mesela Kudüs’e falan giden arkadaşlarım oldu, onlar işin tarihi boyutlarıyla falan hani çok ilgileniyorlar. Ben o kadarıyla ilgilenmiyorum açıkçası, çok savaş ortamının olduğu bir yer orası, beni bu daha çok ilgilendiriyor.” (K24, 67, Erkek).

Katılımcılar özel anılar biriktirdikleri yerlere tekrar tekrar gitmek istemektedirler. Böylece o anı yeniden yaşama ve anma keyfine erişebileceklerini söylemektedirler.

"...Yüz defa Budapeşte'ye gidebilirim mesela. Orası bambaşka bir yer. Öğrencimle karşılaştım orada o beni çok etkiledi. Beni tanınması çok güzeldi, ben onu tanıyamadım ama... Yemekleriyle de çok güzeldi, ben orada kendimi işletmeci olarak düşündüm. Çok güzel bir şey bu, birçok kadın oraya giderse kraliçeler gibi yaşar." (K16, 69, Kadın).

Yaşlılar seyahate çıkarken özellikle ulaşım ve konaklama konusunda bazı taleplerde bulunmaktadır. Ayrıca, personelinin tutum ve davranışları da yaşlıların tercihlerini etkilemektedir (Spasojevic & Bozic, 2016). Kolunda engeli olan katılımcılardan biri bazı konularda mekânın sahiplerinin kendisine yardımcı olmasını istediğini söylemiştir:

"Burası açık büfe olduğu için yemeğinizi gidip kendiniz almanız gerekiyor. Ama çalışanlar durumumu bildikleri için bana özel hizmette bulundular. Bu da beni memnun etti." (K25, 76, Kadın).

Yaşlı dostu otel kolaylıkları da yaşlıların otellerdeki memnuniyet düzeylerini etkilemektedir (Chen & Shoemaker, 2014).

"Farkındaysanız benim odam her gün temizleniyor, düzenleniyor... Yani bakım güzel, ilgi güzel... Ben ilk defa geldiğim için beğendim. Herhalde yaş ortalaması yüksek bir otel olduğu için de bizler düşünmüşüz diye düşünüyorum." (K22, 70, Kadın).

Bir katılımcı yurtdışında yaşlılara özel yapılan eğlence imkânlarına özendiğinden ve bunları ülkemizde de görmek istediğinden bahsetmiştir:

"Bu yaz Portekiz'de 60 yaş üzeri diskotek gördüm, böyle bir şey olabilir mi Türkiye'de. Ya inanamazsın 80'li yaşlarında, 90'lı yaşlarında insanlar tango yapıyor. Buna yönelik bir şeyi Türkiye'de hiç görmedim. Olursa böyle bir yer Türkiye'de de giderim, ki bence olmalı. Ben şimdi teenager bir diskoteğe nasıl gideyim bu yaştan sonra ya da ne işim var." (K5, 77, Erkek).

Yapılan çalışmalar yaşlıların seyahat ederken yaşadıkları güvenlik endişesinin gençlere göre daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır (Patterson, 2006). Bir katılımcı kaldığı yerin özellikle güvenli olmasını önemsendiğini dile getirmiştir:

"Öncelikle kendimi güvende hissetmem lazım. Güvenli hissetmesem yalnız başıma burada kalamazdım, yoksa kızım ve oğlum beni arar sorarlardı, korktuysan seni gelip alalım diye. Hayır korkmadım diyorum, çünkü güvenli burası gerçekten." (K22, 70, Kadın).

Jang ve Wu (2006) çalışmalarında, Tayvanlı yaşlı turistler arasında güvenliğin yer seçiminde önemli bir çekici faktör olduğundan bahsetmektedirler. Benzer bulgulara katılımcılar arasında da rastlanmaktadır.

Yapılan çalışmalarda yaşlıların genellikle sakin ve dingin yerleri tercih ettiklerinden bahsedilmektedir. Katılımcıların bazıları gidecekleri yerlerin kalabalık olmamasına özen gösterdiklerini söylemişlerdir.

“Kalabalık beni çekmiyor. Mesela Japonya çok kalabalık, seçmem. Kalabalığa ayak uyduracak enerjim yok artık, o yüzden sessiz sakin yerler daha çok ilgimi çekiyor.” (K1, 67, Erkek).

Katılımcılardan bazıları da sakin ve dingin yerler yerine, daha canlı ve hareketli yerleri tercih ettiklerinden bahsetmişlerdir:

“...Hareketli yerler olmalı, insanlar olmalı, canlı olmalı, bakacaksın, göreceksin, tanyacaksın, insan hareket istiyor gerçekten...” (K18, 76, Erkek).

Araştırmalar yaşlı insanların çevresel faktörlere karşı daha hassas olduklarını ortaya koymaktadır (Alon vd., 2010). Yaşlıların bundan dolayı seyahatleriyle ilgili yer seçimlerinde daha az risk taşıyan mekânları tercih ettikleri görülmektedir. Katılımcılardan biri Eskişehir’deki bir seyahatinde engelli bir yaşlı kadına yapılan muamelenin her yerde yapılması gerektiğini, fiziksel çevrenin seyahat etmek için engel yaratmamasını söylemiştir:

“Eskişehir’e turla gitmiştim. Arabada yaşlı bir bayan vardı, arabadan inmedi, siz niye inmediniz dendiğinde, dizlerinden ameliyat olduğu için inmediğini söyledi. Hemen telefon ettiler belediyeye, tekerlekli sandalye getirdiler. Hanımı aldılar, o da bizimle beraber gezmiş oldu, ne kadar güzel değil mi? Yaşamı kalitelendirsin bu tür şeyler. Hani ben dizlerim ağrıyor diye gidemem olmasın. O da gitsin görsün.” (K25, 76, Kadın).

Bir başka katılımcı da dizindeki rahatsızlıktan dolayı, dizlerini zorlayıcı engellerle karşılaşmak istemediğini, bu bakımdan mümkün olduğunca engelsiz yerleri tercih ettiğini dile getirmiştir:

“Çok merdiven çıkılacak yerler bana çok büyük handikap gibi geliyor. Sen de dikkat ettiysen az önce indiğimiz merdiven yatıktı ve beni rahatsız etmedi, eğer dik olsaydı zorlanabilirdim. Şimdi mesela ben görevliye söyledim benim şu an odam ikinci katta, ben de beni bahçe katında bir yere verin dedim, ama yer yokmuş. Burada yeri en azından 15 gün öncesinden ayırtmak lazımmış, bundan sonra bu talimata uyacağım, önceden yer ayırtacağım burada.” (K22, 70, Kadın).

Yaşlıların seyahatleriyle ilgili yer tercihleri büyük çoğunlukla fiyattan etkilenmektedir. Katılımcılardan biri daha ekonomik olduğu için artık Avrupa seyahatlerinden vazgeçip, Ortadoğu’ya yöneldiğinden şöyle bahsetmiştir:

“Avrupa’nın hemen hemen çoğu yerine gittik, şu anda da gitmeyi düşünüyoruz, ama şimdi euro çitayı yükseltti. O yüzden Avrupa ülkelerine gidemiyoruz. Onun yerine daha ucuz olduğu için Doğu ülkelerine gidiyoruz. Mesela çocukların şubat tatilinde Beyrut’a gittik. Lübnan’da çok güzeldi. Dubai’ye de gittik. Akıllı davranıldı mı geziliyor yani. Ekonomi çok da engel olmuyor. Evet belki kısıtlıyor bazı lükslerden ama, dediğim gibi euro yüksek Avrupa’ya gidemiyoruz belki ama, onun yerine daha uygun yerlere gidebiliyoruz.” (K13, 65, Kadın).

Hamilton ve Lau’ya (2004) göre iklim, turistlerin yer seçimlerini belirleyen önemli bir faktördür. Prayag (2012) Fransa’nın Nice şehrini örneklem olarak aldığı çalışmasında yaşlı bireylerin iklim ve hava koşullarını dikkate alarak yer seçimi yaptıklarını ortaya koymaktadır. Katılımcılar sıcağa karşı daha hassas bireyler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Bunun da seyahatleriyle ilgili yeri tercihlerini etkilediği görülmektedir.

Bir katılımcı iklimden etkilendiğini “Artık çok sıcaklara da, çok soğuklara da dayanamıyorum.” (K10, 79, Kadın) şeklinde dile getirirken, bir başka katılımcı da “İklimi çok önemli oluyor benim için, optimum şartlarda bir seyahat olursa gidiyorum, mesela her ülkenin ılıman olduğu mevsiminde oraya seyahat ederim.” (K17, 67, Kadın) demiştir. Seyahat esnasında iklim değişiklikleri kendini göstermektedir. Alışkanlıkların dışına çıkılması yaşlıların sağlıklarını olumsuz yönde etkilemektedir. Katılımcılardan biri bu durumu şöyle açıklamaktadır:

“Biz güneyde oturduğumuz için alışkın olduğumuz şeyleri arıyoruz, yani soğuk yerleri çok tercih etmiyoruz.” (K18, 76, Erkek).

Katılımcıların Konaklama Tercihleri

TÜİK verileri, Türkiye’deki 65 yaş ve üstü bireylerin geceleme sayılarının diğer yaş gruplarına göre daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Yapılan çalışmalarda yaşlı turistlerin konaklamayla ilgili çoğunlukla otelleri, akraba ve arkadaşlarını, apart otelleri tercih ettikleri görülmektedir (Chen & Gassner, 2012). Cai ve diğerlerinin (2001) çalışmalarına göre, yaşlı turistler diğer yaş grubundaki turistlere nazaran konaklamaya daha fazla bütçe ayırmaktadırlar. Bu durum ise yaşlıların genellikle tur şirketlerini gençlere göre daha fazla tercih etmeleriyle ilgilidir (Javalgi vd., 1992).

Yaşlıların seyahatlerinin süresi de konaklama tercihlerini etkilemektedir (Alen vd., 2014). Ayrıca sağlıkları, ekonomik durumları, tarihi ve kültürel yapıların varlığı ile doğal peyzaj da konaklamayla ilgili seçimlerini belirlemektedir (Losada vd., 2017). Konaklama tercihleri yaşa göre de değişebilmektedir (Batra, 2009). Bai ve diğerleri (1999) yaptıkları çalışmada, son yıllarda 65 yaşın üzerindeki bireylerin konaklamalarıyla ilgili otellere yönelimlerinde bir artışın olduğundan bahsetmektedirler. Batra (2009) da çalışmasında, Tayland’daki yaşlı turistlerin % 73.4’ünün bir otelde kalmayı tercih ettiklerinden söz etmektedir.

Katılımcılar akrabalarında kalmanın genellikle özgürlüklerini kısıtladıklarını belirtmişlerdir:

“Akrabalarımın yanında kalmam, özgürlüğüm kısıtlanır nedeni bu, kendi başıma davranmak isterim, kendi başıma gitmek isterim, gezmek isterim. Ben o seyahati yaparsam özgürlüğümü kısıtlayacak hiçbir şey istemem...” (K18, 76, Erkek).

Yaşlılar konaklamalarını genellikle otellerde, bazen de akrabalarında gerçekleştirmektedirler (Bai vd., 1999). Bazı katılımcılar akrabalarında kalmayı kesin olarak reddetmediklerini, bazen yakın akrabalarında da kaldıklarını dile getirmişlerdir:

“Konaklamalarımda otelde de, akraba veya arkadaşlarda da kalırım. Mesela geçen sene Kaş’a gittik üç günlüğüne, Facebook’ta paylaşmıştım bunu ve Antalya’daki akrabalarım görmüş, beni de ağırladılar. Bizde akraba bağlılığı hala kuvvetli, biz kalırız seyahatlerimizde de birbirimizde. Tanıdık yerlere gidersem mesela Ankara’da arkadaşım var, Antalya’da akrabam var ve beni otellerde bırakmazlar kalırım onlarda, kıramam.” (K22, 70, Kadın).

Şekil 2. Yaşlıların otel seçimlerinde aradıkları kriterler

Katılımcıların motivasyonlarının konaklamalarıyla ilgili yer seçimlerinin etkilediği görülmektedir. Katılımcılardan bazıları kalacakları yerlerde doğal çekiciklerin varlığını önemsemektedirler (Şekil 2).

“Doğal yerlerde kalmayı tercih ederim. Doğa beni rahatlatıyor. Yeşillik, ormanlık yerler beni rahatlatıyor.” (K26, 70, Kadın).

Bir katılımcı da otellerin çeşitli imkânlar sunmasını beklediğini ve tercih ettiği otellerde bunu aradığını dile getirmiştir:

“Yaşlı dostu otel olsun, temiz olsun, otellerin seyahat imkânları olsun, bütün gün otelde sıkılırım, otelin etrafını da görmek isterim, sadece oteli görmek değil, çevreyi de tanımak isterim.” (K11, 85, Erkek).

Yaşlılar konaklama konusunda ekonomik alternatifler arayışına da girmektedirler (Lieux vd., 1994).

“Beş yıldızlı otel falan düşünmem. Daha uygunu varken, neden daha fazla para vereyim ki. Bütçemize göre işte 3 yıldızlı, 4 yıldızlı...” (K13, 65, Kadın).

Bir katılımcı otellerin sağlık olanakları sunmasını da istemiştir:

“Otellerin doktorları da olsun sağlık açısından tabi ki, anında müdahale edilsin bize.” (K25, 76, Kadın).

Başka bir katılımcı kaldığı otelin konumunu önemseydiğini ve genellikle etrafında hareketliliğin olduğu yerlerde kalmak istediğini belirtmiştir:

"...Otelde, sadece temiz otellerde kalıyoruz. Ama otelin de konumu çok önemli. Yani hareket olacak. Burada Rıdvan otelde kalmayı seviyoruz. Ben burada bir sürü yerde kaldım, Kervansaray, Ilıca'nın orada da bir sürü yerde kaldım. Burada iniyoruz aşağıda güzel bir ortam var, mesafemiz yakın, canlılık var, denizin karşısına geçip oturmayı seviyoruz." (K18, 76, Erkek).

Literatürde genç yaşlıların alternatif olarak kampları da seçtiklerinden söz edilmektedir (Batra, 2009). Fakat katılımcılar arasında kampları daha çok gençken tercih ettiklerini, şimdilerde ise böyle bir seçimlerinin olmadıklarını söyleyenler olmuştur:

"Gençken kampta çok kalırdık, çadırda kalırdık. Ama şu an hiç kullanmıyoruz." (K6, 75, Erkek).

"Eskiden karavanda, çadırda bile kalırdık, ama onlar artık geçti..." (K7, 65, Erkek).

Yaşın ilerlemesiyle birlikte güvenlik kaygısı artmaktadır. Katılımcılar da sırf güvensiz buldukları için eskisine göre pansiyonlarda daha az kaldıklarını veya artık hiç kalmamayı tercih ettiklerini söylemektedirler. Katılımcılardan biri güvenli bir yer aradığını, dolayısıyla pansiyonda kalmaktan çekindiğini ve daha tanınmış, güvenilir yerleri tercih ettiğini söylemiştir:

"...Mesela pansiyonları tercih etmem, genelde tabii iyi otellerde kalırım, temiz olmalı, güvenilir olmalı..." (K17, 67, Kadın).

Görüldüğü gibi yaşlılar turistik yer tercihlerinde gençlere göre daha hassas ve seçicidirler (Şekil 1). Genellikle seyahat motivasyonları yer seçimlerini etkilemektedir. Katılımcılar yer seçimlerinde çoğunlukla hem güvendikleri kişilerden tavsiyeler almakta hem de gidecekleri yerlerle ilgili ön araştırma yapmaktadırlar. Katılımcıların önceki seyahat deneyimleri de yer seçimlerini etkilemektedir. Herhangi bir yerde yaşadıkları iyi bir seyahat deneyimi o yeri tekrar tekrar ziyaret etmelerine, kötü bir deneyim ise o yeri bir daha tercih etmemelerine neden olmaktadır. Gittikleri yerlerde asgari konforun sağlanması onlar için önemlidir. Eskisine göre gidecekleri yerlerin daha kısa mesafede olmasına önem veren katılımcılar, yer seçimlerinde uygun iklim koşullarını aramaktadırlar. Bir yerin, ülkenin veya şehrin, imajı da yer seçimlerini etkilemektedir. Yine herhangi bir yerde yaşadıkları güzel anılar o yeri defalarca tercih etmelerine neden olmaktadır. Katılımcıların seyahatleriyle ilgili özel ilgi beklentisi içine girdikleri görülmektedir. Sağlık ve engel durumlarına göre belli taleplerde bulunmaktadır. Yaşlılar gençlere göre daha fazla güvenlik endişesi taşımaktadır. Bu yüzden seyahatlerinde güvenli yer arayışına girmektedirler. Katılımcılardan bazıları sakin yerleri bazıları ise canlı ve kalabalık yerleri tercih etmektedir. Yaşlılar fiziki çevreye karşı daha hassas bireyler oldukları için seyahatlerinde bu bakımdan daha risksiz yerleri tercih ettikleri görülmektedir. Yaşlı turistlerin mekânsal tercihleri büyük ölçüde ihtiyaçlarını karşılayan hizmetlere bağlıdır. Temizlik, güvenlik, tıbbi kolaylıklar bir yeri seçmelerinde etkili olmaktadır. Ayrıca çoğu genellikle uygun bütçeli yerlerde kalmak istemektedirler. Katılımcılar genellikle akrabalarında kalmak yerine, otellerde kalmayı tercih etmektedirler. Bunun nedeni akrabalarında kalmanın özgürlüklerini kısıtladığını düşünmeleri ve akrabalarını rahatsız etmek istememeleridir. Bazı katılımcıların ise hem otelde hem de akrabalarında konakladıkları görülmektedir. Katılımcılar oteller konusunda da seçici davranmaktadır. Genellikle doğa içinde, yaşlılara özel çeşitli imkânlar sunan, sağlık donanımı olan

yerleri seçmektedirler. Ayrıca otellerle ilgili fiyat alternatifleri arayışlarına girdikleri ve otelin konumunu önemsedikleri görülmektedir. Katılımcılar eskisine göre konaklama tercihlerinde de bir değişimin olduğu söylemektedirler. Özellikle güvenlik kaygısı onların artık daha güvensiz gördükleri pansiyon gibi yerleri tercih etmemelerine neden olmaktadır.

5. SONUÇ

Demografik dönüşümden en çok etkilenen sektörlerden biri de turizmdir. Öyle ki üçüncü yaş turizmi, şimdilerde turizmin “yükselen motoru” olarak adlandırılmaktadır. Üçüncü yaş turizmi, aynı zamanda önemli gelişim potansiyeli olan bir niş pazarıdır. Son zamanlarda bu pazar gerek akademisyenlerin gerekse uygulayıcıların daha fazla ilgisini çekmektedir. Çalışmanın bulgularının da tur operatörlerine, seyahat acentelerine ve akademik çevreye yaşlı turistlerin davranışlarını anlama noktasında katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu tür çalışmaların artması ve bu alanda yaşlıların ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alınması, gelecekte ülkemizdeki yaşlı turistlerin sayısını daha da arttıracaktır.

Yaşlılar turizm sektöründe de artık kendilerinin fark edilmesini istemekte ve bu konuda taleplerini dile getirmektedirler. Bu çalışmanın amacı da, yaşlıların seyahatleriyle ilgili ihtiyaçlarını ve turistik mekân seçimlerini daha iyi anlamaktır. Görüldüğü gibi yaşlı bireylerin özel karakterleri ve ihtiyaçları turistik yer seçimlerini etkilemektedir. Çalışmanın bulguları, yaşlıların turistik mekânlarda neleri talep ettiği, nelerden memnun olup olmadıklarını ortaya koymaktadır. Yaşlıların bu talepleri dikkate alınmalı ve yaşlılar için çekici turizm ürünleri geliştirilmelidir. Oteller ve turizm acenteleri de bu bakımdan iş birliği içine girmelidir.

Personelinin tutum ve davranışları yaşlıların seyahat motivasyonlarını ve yer seçimlerini etkilemektedir. Dolayısıyla, diğer turist gruplarına göre bu konunun farklı yaklaşımlarla ve özel uygulamalarla ele alınması gerekmektedir. Sadece kronolojik yaş dikkate alınarak mekân düzenlemeleri yapmak yerine, bu konuda yaşlıların hissettikleri yaş da dikkate alınmalıdır. Yani yaşlı turistlere birey odaklı bakılmalı, yaşlı heterojenliği göz önünde bulundurulmalıdır. Turizm işletmeleri yaşlılar için uygun turizm ürünlerini tasarlamalı ve hizmet kalitesi sunmalıdır.

Destinasyonlar açısından bakıldığında, üçüncü yaş turistleri için ilgi çekici içerikler ve memnuniyeti arttırmaya yönelik içerikler hazırlanması önemlidir. Ayrıca daha fazla erişilebilir, engelsiz mekânlar arttırılmalıdır. Yaşlıların güvenli yolculuk yapmaları sağlanmalı, onlar için otellerde sağlık ve hizmet erişimi sunulmalıdır. Özellikle sağlık durumlarıyla ilgili daha fazla risk taşıyan ileri yaş grubunda olan yaşlı bireyler için önlemler alınabilir. Turistik yerlerdeki hizmet sağlayıcılar yaşlıların seyahatleri sırasında karşılaştıkları engelleri gidermede yardımcı olabilirler.

Yaşlılar için turistik mekânlar daha erişilebilir altyapı ve üstyapı sistemiyle inşa edilebilir. Bu konuda yerel yönetimlere de bazı sorumluluklar düşmektedir. Yerel yönetimler üçüncü yaş turistlere yönelik alt yapı ve üst yapı imkânlarını sağlayacak yetkili kişilerdir. Yine otellerin yaşlıların tıbbi bakım ve konaklama ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Yaşlıların çoğunluğu turların ayarladığı mekânlarda kalmaktadır. Bu yüzden tur operatörlerinin turistik mekân seçimi yaparken yaşlıların ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Veya yaşlılara bu mekânlar hakkında önceden bir bilgilendirme yapılabilir.

Yaşlılar heterojen bir grubu temsil etmektedir. Bu çeşitliliğin ihtiyaç ve taleplerini karşılamak için pazarın bölümlere ayrılması gerekmektedir. Yaşlıların gelir durumları, cinsiyetleri, medeni

durumları bu bakımdan dikkate alınmalıdır. Ayrıca ülkemizde yaşlı turistlere yönelik çoğunlukla sağlık turizmi çerçevesinden bakılıp bu bağlamda arz sunulduğu görülse de, yaşlıların çeşitli seyahat motivasyonlarını ve mekânsal tercihlerini de göz önünde bulundurup, bunlara yönelik ürünler de oluşturulmalıdır.

İleride demografik değişimler turizmin yapısını arz ve talep yönünden daha fazla etkileyecektir. Turizm endüstrisinin bu değişikliklerden bazılarını ele almaya başladığı görülse de, önümüzdeki birkaç yıl içinde bu konuda daha farklı ve köklü çözümlere ihtiyaç duyulacağı düşünülmektedir. Bu yüzden turizm ürünleri yaşlıların özel ihtiyaç ve kişisel özelliklerine uygun şekilde düzenlenmelidir. Türk turizm sektörünün henüz bu alana gerekli kaynağı ayırmadığı ve bu alana yatırımı yönlendirmediği görülmektedir. Fakat şu unutulmamalıdır ki, ülkemizde hem turizmin tüm yıla yayılması hem de turizmden daha fazla gelir elde edilmesi için üçüncü yaş turizmi büyük bir fırsattır.

6. ÇIKAR ÇATIŞMASI

Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Albayrak, A. (2014). Üçüncü Yaş Turistlerinin Otelere Bağlı Restoranlarında Yiyecek ve İçecekler ile İlgili Karşılaştıkları Sorunlar. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 17 (31): 345-368.
- Alén, E., Nicolau, J.L., Losada, N., Domínguez, T. (2014). Determinant Factors Of Senior Tourists Length Of Stay. Annals Of Tourism Research. 49: 19-32.
- Alon, D., Shitrit, P., Chowes, M. (2010). Risk Behaviors And Spectrum Of Diseases Among Elderly Travelers: A Comparison Of Younger And Older Adults. Journal Of Travel Medicine.17 (4): 250-255.
- Andrews, G.J., Cutchin, M., McCracken, K., Phillips, D., Wiles, J. (2007). Geographical Gerontology: The Constitution Of A Discipline. Social Science & Medicine. 65: 151-168
- Arun, Ö. (2013). Ageing In Turkey: The Peter Pan Syndrome. In: Ageing In The Mediterranean. (Ed): J. Troisi & H. J. Kondratowitz. Britol University Press.
- Bai, B., Smith, W., Cai, L.A., O'Leary, J. (1999). Senior Sensitive Segments: Looking Attravel Behavior. In: Chon, K.S. (Ed.). The Practice Of Graduate Research Inhospitality And Tourism. New York: The Haworth Hospitality Press. Pp. 75-89.
- Balcı, A. (2013). Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler. Ankara: Pegem Akademi.
- Balcı, Ş. (2017). Sosyal Güvenlik Hakkı Açısından Yaşlı Bakımı: İsveç Modeli ve Uluslar Arası Belgeler Işığında Bir İnceleme. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Batra, A. (2009). Senior Pleasure Tourists: Examination Of Their Demography, Travel Experience, And Travel Behavior Upon Visiting The Bangkok Metropolis. International Journal Of Hospitality & Tourism Administration. 10 (3): 197-212.
- Bieger, T., & Laesser, C. (2002). Market Segmentation By Motivation: The Case Of Switzerland. Journal Of Travel Research. 41: 68-76.

- Caber, M. ve Albayrak, T. (2014). Does The Importance Of Hotel Attributes Differ for Senior Tourists? A Comparison of Three Markets. *International Journal Of Contemporary Hospitality Management*. 26 (4): 610-628.
- Cai, L.A., Schwartz, Z., Cohen, E. (2001). Senior Tourists In The Holy Land. *Journal Of Teaching In Travel & Tourism*. 1 (4): 19-33.
- Cengiz, F. (2012). Üçüncü Yaş Turistlere Yönelik Turistik Ürün Analizi: Alanya Uygulaması. Doktora Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Antalya.
- Chen, SC. & Gassner, M. (2012). An Investigation Of The Demographic, Psychological, Psychographic And Behavioral Characteristics Of Chinese Senior Leisuretravelers. *Journal Of China Tourism Research*. 8 (2): 123-145.
- Chen SC. & Shoemaker S. (2014) Age And Cohort Effects: The American Senior Tourism Market. *Annals Of Tourism Research*. 48: 58-75.
- Dowling, R., Lloyd, K., Pearson, S. (2016). *Qualitative Methods 1: Enriching The Interview*. *Progress In Human Geography*. 40 (5): 679-686.
- Erden Aki, Ö. (2019). Yaşlılık Psikiyatrisi – Yaşlılarla Nefes Almak: Yaşlandıkaça Çeşitlenmek. İçinde: Yaşlılara Bir Yer Var Mı? *Birikim Dergisi* (362-363). İstanbul: Birikim Yayınları.
- Gautret, P., Gaudart, J., Leder, K., & Schwartz, E, vd. (2012). Travel-Associated Illness In Older Adults (>60 Y). *Journal Of Travel Medicine*. 19 (3):169-177.
- Harper, S. ve Laws, G. (1995). Rethinking The Geography Of Ageing. *Progress In Human Geography*. 19 (2): 199-221.
- Hawes D.K. (1988). Travel-Related Lifestyle Profiles Of Older Women. *Journal Of Travel Research*. 26: 22-32.
- Hopkins, P. & Pain, R. (2007). Geographies Of Age: Thinking Relationally. *Area*. 39 (3): 287-294.
- Jang, S., & Cai, L. A. (2002). Travel Motivations And Destination Choice: A Study Of British Outbound Market. *Journal Of Travel And Tourism Marketing*. 13 (3): 111-133.
- Javalgi, RG., Thomas, EG., Rao, SR. (1992). Consumer Behavior In The U.S. Pleasure Travel Marketplace: An Analysis Of Senior And Nonsenior Travelers. *Journal Of Travel Research*. 31 (2): 14-19.
- Kalkan, M. (2008). Yaşlılık: Tanımı, Sınıflandırılması ve Genel Bilgiler. İçinde: Psikolojik, Sosyal ve Bedensel Açından Yaşlılık. (Ed.) Kurtman Ersanlı ve Melek Kalkan. Ankara: Pegem Akademi.
- Kinsella K. ve Gist YJ. (1995). *Older Workers, Retirement, And Pensions. A Comparative International Chartbook*. Washington, DC: U.S. Government Printing Office. U.S. Census Bureau Report IPC/95-2RP.
- Kozak, M., Acar, D., Zencir Çiftçi, E. (2019). Üçüncü Yaş Turizminin Geliştirilmesinde Yaşlı Dostu Şehir (YDŞ) Teması. *Turizm Akademik Dergisi*. 6 (2): 99-114.
- Lanquar, R. (1991). *Turizm - Seyahat Sosyolojisi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Lee, C. (2016). An Investigation Of Factors Determining Destination Satisfaction And Travel Frequency Of Senior Travelers. *Journal Of Quality Assurance In Hospitality & Tourism*. (17) 4: 471-495.

- Lee, C. ve King, B. (2016). Determinants Of Attractiveness For A Seniors Friendly Destination: A Hierarchical Approach. *Current Issues In Tourism*, Pp. 1-20.
- Losada, N., Alen, E., Nicolau, J., Dominguez, T. (2017). Senior Tourist's Accommodation Choices. *International Journal Of Hospitality Management*. 66: 24-34.
- Losada, N., Alén, E., Domínguez, T. Y Nicolau, J.L. (2016). Travel Frequency Of Seniors Tourists. *Tourism Management*. 53: 88-95.
- Nyblom A. (2014). Making Plans Or 'Just Thinking About The Trip'? Understanding People's Travel Planning In Practice. *Journal Of Transport Geography*. 35: 30-39.
- Önder Erol, P. (2010). Boş Zaman Toplumunun İmkânlılığı: Türkiye'de Varlıklı Yaşlılarda Boş Zamanın Metalaşması. *Sosyoloji Dergisi*. 22: 67-77.
- Özdipçiner, N.S. (2010). Yaşlı Alman Turistlerin Tatil Tatmini: Hastalık ve Çalışma Durumlarına İlişkin Bir Araştırma. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*. 2 (4): 25-40.
- Patterson, I. (2006). *Growing Older. Tourism And Leisure Behaviour Of Older Adults*. Cambridge: CABİ.
- Popper, K. (2002). *The Logic Of Scientific Discovery*. NY: Routledge.
- Prayag, G. (2012). Senior Travelers' Motivations And Future Behavioral Intentions: The Case Of Nice. *Journal Of Travel & Tourism Marketing*. 29 (7): 665-681.
- Reece, W. (2004). Are Senior Leisure Travelers Different? *Journal Of Travel Research*. 43: 11-18.
- Romsa, G., & Blenman, M. (1989). Vacation Patterns Of The Elderly German. *Annals Of Tourism Research*. 16: 178-188.
- Schmid, W. (2015). *Sakin Olmak - Yaşlanırken Kazandıklarımız*. Çev. Tanıl Bora, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Spasojevic, B. & Bozic, S. (2016). Senior Tourists' Preferences In The Developing Countries – Measuring Perceptions Of Serbian Potential Senior Market. *EJTHR*. 7 (2): 74-83.
- Şentürk, M. & Altan, R.B.(2015). Giriş: İstanbul'da Yaşlıların Mevcut Durumu Araştırması. İçinde: İstanbul'da Yaşlanmak: İstanbul'da Yaşlıların Mevcut Durum Araştırması. (Ed.) Murat Şentürk ve Harun Ceylan. İstanbul: Açılım Kitabevi.
- Tufan, İ. (2016). *Antikçağdan Günümüze Yaşlılık ve Yaşlanma*. Ankara: Nobel Yayınları.
- TÜİK. (2018). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları 2007-2018*. Ankara.
- TÜİK. (2020). *Hanehalkı Yurtiçi Turizm Verileri 2009-2018*, Ankara.
- Türk, T. ve Ekşi, H. (2017). *Nitel Desenler – Etnografya*. İstanbul: Edam Yayıncılık.
- UNFPA. (2012). *Ageing In The Twenty-First Century: A Celebration and A Challenge*. NY: HelpAge International.
- Wijaya, S., Wahyudi, W., Kusuma, C.B., Sugianto, E. (2018). Travel Motivation Of Indonesian Seniors In Choosing Destination Overseas. *International Journal Of Culture Tourism And Hospitality Research*. 12 (2): 185-197.
- Wilkes, R.E. (1992). A Structural Modelling Approach To The Measurement And Meaning Of Cognitive Age. *Journal Of Consumer Research*. 19: 292-301.

- Yanardağ, M.Ö. (2014). İzmir’de Turizm Yatırımlarının İhtiyaç Analizi. Adnan Menderes Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 1(1): 81-104.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- You, X. ve O’Leary, J.T. (1999). Destination Behaviour Of Older UK Travellers. Tourism Recreation Research. 24 (1): 23-34.
- Zimmer, Z., Brayley, R., Searle, M. (1995). Whether To Go And Where To Go: Identification Of Important Influences On Senior’s Decisions To Travel. Journal Of Travel Research, 33: 3-10.